עמוד 3

צריך עיבוד

אודסה

סיפור

א

בפרידה יש קורטוב מטעמו המר של המוות, כי מי ידע – האם הנפשות הנפרדות עתה עוד ישובו וייפגשו עם יקיריהן שהותירו אחריהן בעיר שהמוות מושל בה. סבלים אחרונים ירדו במרוצה מן הרכבת שהחלה נעה לאיטה. הרכבת יצאה מתחנת ירושלים-אל-קודס בצפירות עזות. הרציף התמלא עשן סמיך מהול באדים לבנים של קיטור. תיירים בחליפות לבנות ובכובעי שעם קולוניאליים נפרדו מעיר הקודש בנפנוף מטפחות לבנות, כמו היו אלה דגלי כניעה של הסולטן העות'מאני לאימפריה הבריטית, שהשמש אינה שוקעת בה לעולם. ערב רב של נוסעים, חלקם חבושים תרבוש אדום וציצית שחורה מתבדרת מאחוריו, חלקם ב'כאפיות' על ראשם. יהודים ספרדים לבושים 'קוּמָבַז' מפוספס וטורבאן על ראשם. אברכים של משי ממאה שערים נראו כלהקת פינגווינים שנקלעה לעיר הקודש.

מנהל התחנה, עב בשר, לבוש מדי אדמירל של הצי הטורקי שנשלח לכבוש את מלטה, ושב לאיסטנבול והכריז בחזה נפוח: "מאלטה יוק', אין מלטה". מנהל התחנה שרק עד שלחייו התנפחו ככדור פורח אדום.

הטרמינל התרוקן והתמלא חליפות כבית הלוויות בימי כולרה. דיליז'אנסים רתומים לסוסים ואבטובוסים זעירים, שזה לא מכבר הגיעו ארצה, המתינו לנוסעים בפתח התחנה. כל רכבת שיצאה ליפו הותירה מאחוריה בשברון לב את בעלי הדליז'אנסים. פרנסתם הלכה ונשמטה מידם. בשיח עגלונים הבינו ותיקי התחבורה בין ירושלים ליפו כי זמנים חדשים בפתח.

"ממש אסון. פת לחמנו נשברה" – זעקו העגלונים – "הרכבת והאבטובוס, שהגיעו זה מקרוב לארץ ישראל, מדיחים אותנו העגלונים אל גרוטאות ההיסטוריה". הם התגעגעו לימים שבהם רדו בנוסעים, גבו מחירי עתק ועוד דרשו בתוקף מן הנוסעים לדחוף את העגלה במעלה 'באב אל ואד'. הנוסעים המותשים רטנו אך לא העזו לפצות פה, מחשש שהעגלונים ימשיכו לירושלים בלעדיהם. בליבותיהם פנימה מקללים הנוסעים את יומם ואת אלוהי העגלונים ודוחפים את הדיליז'אנס עד לכאב גב ומותן. בהגיעם לשער יפו בירושלים התחיל מחדש המשא ומתן עם העגלונים המבקשים תוספת על השכר שכבר שולם להם. מה פלא שתושבי ירושלים ברכו 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה' כשנחנכה הרכבת.

חווג'ה שלום ערבנג'י, ראש לעגלונים בתחנת הרכבת, רואה ולא מאמין. הוא נאנח אנחה עמוקה: "אפילו המרכבה של סיר משה מונטיפיורי הולכת ומתפוררת בחצר 'בצלאל' תחת

קרני השמש הקופחת וממטרי הברד, השלג והגשם היורדים עליה. וסיר משה מונטיפיורי לא קם מקברו להתלונן. האבטובוס העלוב והמגוחך, אינו משתווה בהידורו המלכותי לצמד הסוסים הלבנים ולדיליז'אנס שלי עם מושבי קטיפה ארגמניים". מתלונן רבי תנחום: "פרנסה אין והסוס רוצה לאכול. אני מקצץ במזונותיו והסוס הולך ומצטמק. אם אלוהים היה מפנה מקום בגן עדן גם לסוסים צדיקים העושים עבודתם באמונה ללא טרוניות הרי שסוסי המנוח היה זוכה למקום של כבוד בין שאר צדיקים".

משיב לו ליפא העגלון וציציותיו מתבדרות ברוח הירושלמית: "ראו גם ראו, אפילו הלחן של המנון הציוניסטים 'התקווה' הוא מפרי עטו של אפיקורס אחד, שיין, אהבה והמנונים הם תכלית חייו. לא אתפלא אם מחר יחבר המנון גם לאבטובוס ולרכבת. מסכם את הדיון חווג'ה שלום ערבנג'י: "אחיי העגלונים, ניצבים אנו בשעת הרת עולם, שעת בין השמשות, שעת דמדומים, במלחמת איתנים בין שתי רשויות. חיילי מלך אֱדוֹם הנערכים למלחמה על התוגרמים. האֱדוֹמִים מלומדי מלחמה מנעוריהם ולהם תותחים ובליסטראות ולא יותירו אבן על אבן. חיילי הסולטן ירום הודו עומדים קרועי בגדים ומזי רעב בשער העיר ורובים חלודים בידיהם ומבקשים מכל עובר ושב 'אֶקמֶק' (לחם!). אוי לנו מן האנגלים ואבוי לנו מן הטורקים. זה נבלה וזה טריפה. הבה נכין קופות צדקה ונלך לאסוף מעות צדקה יחד עם עניי הכותל.

ב

רעש והמולה של רוכלים סודנים, תמירים כמינרט צפון אפריקאי הנועץ את חודו בשמים, לבושים גלימות לבנות של כוהנים המעלים במקדש קטורת מור ולבונה מחצרמות. פניהם של הסודנים שחורות כשולי הקדירה ומבהיקות כשמן המשחה במעלה הר הזיתים. עשן סמיך מתאבך ממתקן הבוטנים הקלויים ומפיץ ניחוחות. הרוכלים הסודנים מכריזים על מרכולתם במבטא אפריקאי כבד, הבוקע משפתיים עבות ומפה מלא בולבוסים חמים. בפינה אחרת של הטרמינל מכריז מוכר הכעכים החמים, הרבודים סומסום ואבקת זעתר, וקולו מתגלגל כמואזין במרומי המינרט. מוכרי ה'סוס', משקה שחור מריר, ו'תמר הינדי', משקה חום חמצמץ. אלה גם אלה נשאו על כרסם כד חרס גדול, מוקף גושי קרח וכוסות. המוכרים מלווים את עצמם בצִלְצְלֵי צלחות נחושת הנושקות זו לזו בצליל מונוטוני, המזכיר את תזמורת המצעדים של הצבא הטורקי בימי ראשון בגן אל מנשיה, בואכה שער יפו. במחיר שווה לכל נפש הם מציעים משקה מרווה בכוסות העוברות מפה לפה באין שוטף ובמַטְלִיק אחד, עשירית הפרוטה, מזכים את השותים בדיזנטריה, שתוצאותיה יורדות אל נחל קדרון.

חיילים טורקיים, נושאי רובים מכודנים הורידו זה עתה מקרון הרכבת 'פָּ'רַאר', עריק שברח משירותו הצבאי, שירות קטלני בחולות סיני, שם חפרו תעלות וסללו מסילת ברזל להובלת גייסות במלחמה ההולכת וקרבה. לבושי קרעים נחשפו החיילים ללהט המדבר

ביום ולקור מקפיא עצמות בלילה. מזונם היחיד הוא לחם עבש. טובלים את גושי הסלע הבאושים במי מעיינות מלוחים למחצה ואוכלים ברעבתנות כמו אין מחר. עד מהרה בטנם צבה כילדים מזי-רעב. עובדי הכפייה מתים בהמוניהם. גם קבורה אין להם. שלדים פקוחי עיניים שחול המדבר הנישא ברוח מכסה אותם, כאישה מורדת השומרת סוד מאחורי הרעלה.

עריקים ומשתמטים חפצי חיים חיפשו מקלט ברכבת ליפו, שתוביל אותם אל החופש. כדי להטעות את לוכדי העריקים והמשתמטים היו שהתחזו לנשים ועטו רעלה שחורה, שרק רשת דקה אפשרה להם לנשום ולראות במטושטש את ידם הקשה של הלוכדים. חלקם לבשו גלימת כמרים קופטיים, חלקם התחזו לחכמים ספרדיים או לאימאם בקומבז מפוספס, אבנט רחב למותניהם ולראשם טורבן. יש שהתחזו לישישים והדביקו על לחייהם זקן, שירד על פי מידותיהם. לוכדי העריקים קלטו במבט אחד את המתחזים והתעלמו ממי ששימן את כף ידם בבישליק כסף עובר לסוחר. הם חשפו פניהן של כל הנשים המסתתרות מאחורי רעלה וגילו מעט נשים והרבה בעלי שפמים עבותים., שהסתתרו מאחורי רעלה, נחשפו ברבים באור מגוחך לקול צחוקם של הנוסעים – מי לא יצחק למראה 'אבוּ-שוּאָרֶבּ' משופם בלבוש אישה? עתה הגיע תורם של בעלי הפנים הצעירות, שזקן לבן משתלשל על חזיהם. לוכדי העריקים נעצרו לידם ומרטו באחת את זקנם המודבק. נוסע כאוב, שזעק עד לב השמים על שגזלו ממנו את הזקן המהודר שאותו עשה כדין ניצל מידם הקשה של הלוכדים. אוי למתחזה, שברוב חוצפתו לא הציע בקשיש לחיילים. הם מרטו את זקנו המזויף שנותר עלוב בידי הלוכדים. העריקים והמשתמטים שנלכדו הולקו בו במקום על גבם החשוף בצליפות מגלב שורקניות, שהותירו את עקבותיהן הבלתי נמחות. המוכים זעקו 'געוואלד', HELP!, 'אוח יא ראב, יא ראב!', 'הושיעו' ואין מושיע. הם נקשרו זה לזה בחבל ארוך, כבני ישראל היוצאים לגלות בבל והורדו מן הקרון בדרכם ל'קישלָה' בשער יפו. הם גם שילמו וגם לקו.

אומרים כי בשער יפו הועלה הבוקר על גרדום מאולתר עריק, שנמלט יותר מפעם אחת מן השירות ולא היה בידו לשחד את השופטים והשוטרים. גורלו נחרץ במשפט שדה זריז ועם שחר שכב עם אבותיו, לא קודם שגופו היטלטל על גרדום מאולתר, כשצפרירי בוקר נפרדים ממנו לשלום. בשער שכם נתלו לפני יומיים שני פלחים ששבו וברחו משדות הקטל לשדות המזרע ולצאן שבמרעה. הצופים המעטים שהתקהלו לראות את הרוגי המלכות המועלים על הגרדום, היו חלכאים ונדכאים, שברי אדם, כרותי גפיים ושתומי עין, יחפים וקרועי בגדים, שאפילו הצבא הטורקי מאס בהם. הצופים, האמונים על תמונות זוועה יומיומיות של תלייה והלקאה בפומבי, היו כבר אדישים למראה גוויות המיטלטלות ברוח. הם קשקשו בקופסה והושיטו יד לנדבה בפני קרוביהם של הנתלים וסיננו מבין שיניהם: 'צדקה תציל ממוות, צדקה תציל ממוות', 'אללה יעתיכּ' (ייתן לך אלוהים כגמולך).

הקבצנים וקרובי הנתלים הביטו בקרוביהם התלויים וידעו אל נכון כי הצדקה במקרה זה כבר לא תציל ממוות.

תושבי העיר הבינו זה מכבר, כי עריק שלא נתלה בשער יפו ייתלה בשער שכם ומי שלא ייתלה ויתגייס, ימות מוכה כפן וכרסו הנפוחה תתבקע בחולות סיני או במבואות בירת המדבר באר שבע. מי שלא מת מרעב ימות מכולרה ומטיפוס. אומרים כי אכילת בצל מצרי שלם ושתיית קנקן מים לאחריו הם סגולה בדוקה נגד המגיפה. יש הממליצים על לעיסת ראש שום, אולי בשום סגולות מרפא אך לריח אין תקנה. הסַפָּרים של ירושלים התפרנסו מהספקת עלוקות למציצת דם מזוהם. אף-על-פי כן, ידיהם של הקברנים ואומרי האשכבות בירושלים מלאות היו עבודה ופרנסתם בשפע, יותר מכל בעלי מלאכה אחרים שאין דורש להם בימי משבר אלו. מי אמר שאין פרנסה בירושלים?

קולות האשכבה של המואזין, של הכומר ושל החזן התמזגו אלה באלה והתנשאו מעלה מעלה עם צלצול פעמוני הכנסיות עד שהיו לרקוויאם לעיר גוועת. סמאל אל השאול לא הפלה בין יהודי ללא יהודי ואין בית אשר אין בו מת. מלאך המוות לא הבחין בין עמים, לאומים ודתות. בתיאבון של מפלצת טרף כל מי שנקרה בדרכו. מיכאיל איוונוביץ, הנזיר הפרבוסלבי בכנסיית השילוש הקדוש במגרש הרוסים, ליטף את תלתלי הכסף שבעורפו והטיף למעט הצליינים שעדיין נותרו בירושלים ולמושבה הרוסית: "דָרַגִי דָרוּזָה, למרות המלחמה והסבל בירושלים, הרעב והמגיפות, עדיין נולדים תינוקות בירושלים, זאת עדות ברורה, כי לא ניחם אלוהים בעשותו את האדם. בצו האל בני אדם מולידים תינוקות גם בימי מלחמה ורעב".

ג

מפתח הכנסייה הציץ פנימה נוריאל, צעיר בן עשרים וחמש, חסון ושרירי, בנוי לתפארת, שוחר תגרות ומרחיק מעצמו אנשי זדון ביד ברזל. הוא היה פטור מגיוס בזכות הדרכון הרוסי שרכש מוואסילי ניקולאייב, פקיד הקונסוליה הרוסית, תמורת **מטבע זהב של חמישה רובלים, מעוטר בראשו המזוקן של הצאר ניקולאי השני**, ופטפוט קל ברוסית נרכשת, נקבע כי הוא רוסי מבטן ומלידה. הספר הבוכרי יוסף, כל הספרים בירושלים שמם יוסף, בבית פיינגולד בשערי נחלת שבעה, עיצב לו זקן ושפם של בן אצולה רוסי, החייט צ'צ'יק עיצב לו רובשקה עם צווארון רקום וחליפה של נכבד רוסי. רובן הסנדלר משכונת הבוכרים תפר לו מגפי עור של בעל אחוזה רוסי. הצלם הארמני קירקויאן הנציח את המשפחה מוכית היגון בצילום פספורט מרשים. מזל-טוב, רעייתו, בת היישוב הספרדי הישן בירושלים מדורי דורות, וחנה התינוקת שבחיקה זכו להיות רוסים בהינף הטבעת חתימה. מעתה ואילך הם היו רשומים בדרכון כגוספדין אלכסנדר אלכסנדרוביץ וסבטלנה פבלובנה ובתם בת השנה לֶנָה. פקיד הקונסוליה עצם עיניו בעונג עילאי כשהחליק המטבע הזהוב אל תוך כיסו העמוק. גם צוות הקונסוליה עמד בתור לקבל בקשיש, מג'ידי

לנפש. אוזניו החדות של נוריאל קלטו עד מהרה את הלשון הרוסית, שבה דיבר וסחר עם הצליינים הרוסיים שהגיעו לארץ הקודש. יום יום לאחר תפילת שחרית והנחת תפילין, הלך לצפות במיסה בכנסיית השילוש הקדוש במגרש הרוסים ובתום המיסה הציב דוכן מאולתר ומכר למוז'יקים נרות קודש ואיקונין של הצלוב וקנה מהם משפטים שלמים ברוסית, אפילו פתגמים קלט מפיהם ואחר כך הלך לכותל והדליק נר שמן וליד ההיכל בבית הכנסת, היכה על חזהו ב'אשמנו, בגדנו' וביקש סליחה ומחילה.

ד

כשחלפו הלוכדים בין נוסעי הרכבת וחלפו על פניו החיוורות, העמיד נוריאל פנים כמי שאינו מבין טורקית, ערבית, עברית, לאדינו או יידיש, ככל בן ירושלים מצוי. הוא גלגל רוסית, מעט משפטים בעלי תוכן והרבה משפטים חסרי משמעות, ששינן לקראת הנסיעה והציג את הפספורט הרוסי החדש ובו תמונתו ותמונת מזל טוב וחנה הקטנה בחיקה. לוכדי העריקים עברו לדום. הוא הבין אל נכון שבירושלים לא יוכל לפרנס את משפחתו. הוא סירב להתגייס לצבא הטורקי ולמות למען הסולטאן. אביה ואמה של מזל-טוב מתו במגיפה וברעב. האב בטרם מלאו לו חמישים והאם בטרם מלאו לה עשרים ושבע שנים. שלושת אחיה שגויסו בעל כורחם לצבא הטורקי נעלמו בחולות סיני ומקום קבורתם לא נודע. כל ימי המלחמה שני אחיה הקטינים שוטטו למחייתם בין פחי האשפה ללקט קליפות של תפוחי אדמה מרקיבים. חלפו עוד שנתיים שלוש עד שאנשי חסד לקחו אותם לבית יתומים.

כל ירושלים דיברה על הבוכרים שעשו חיל והיו לעשירי העולם היהודי. הם בנו לעצמם 'חַוְלִי' – ארמונות ומעונות קיץ מרווחים מרחיבי דעת ומאווררים, עם חצרות ובהם עצי שקד, חרוב, אגס, שקד ורימון ועצי סרק – ברוש, פלפלון, איקליפטוס. במרכז החצר בור מים גדול שהמרזבים בגגות אדומי הרעפים הזרימו לתוכם מי גשמים. משאבת יד עשויה ברזל מוצק ומראה לה כשל חתול שחור בלילה אפל. מניפים את זנב החתול ומפיו בוקע סילון מים חיים. מי שכוחו בזרועותיו שלשל חבל ודלי קשור בקצהו ושאב מים בששון.

"בוכרה היא ארץ זבת חלב ורובלים", אמרו יודעי דבר שהפרוטה אינה מצויה בכיסם, "הבוכרים התעשרו בזכות שווקי רוסיה, משם ייבאו אריגים, פרימוסים, נפט וריהוט יוקרתי ומשדות האוזבקים והטג'יקים ייצאו כותנה לרוסיה. כ'לופאק ברוסית ופאכ'טה בתג'יקית. הם גם ייבאו סחורות זולות מסין ומהודו ומכרו אותן במחיר מלא במרכז אסיה. כמה מהם הקימו מנפטות כותנה, בתי חרושת לשמן ולסבון, קנו פקעות של משי וארגו אריגי משי משובחים בשלל צבעים, חיפשו נפט והקימו מכרות פחם. שלוש מהפירמות הגדולות היו בבעלות החברות של משפחות דוידוף, ועדיאייב, פותיליחוף ומשפחות רבות אחרות. הכספים הרבים שהזרימו לבנייתה של שכונת רחובות הבוכרים והתרומות שתרמו למשולחים שהגיעו מירושלים העידו על עושרם הרב של הבוכרים.

נוריאל נשבע כי במו עיניו ראה בביתו של הגביר מירזיוב תיבות של תפוחי-זהב מיפו, מלאים מטבעות זהב: טאלר של מריה תרזה, ליד קרונה זהב עם דיוקנו של הקיסר פרנץ יוזף, המוכר כקיר"ה, ותיבה מלאה מטבעות בנות חמישה רובלים זהב עם דיוקנו המזוקן של ניקולאי השני, ולצידם מטילי זהב סדורים נדבכים נדבכים כלבנים בבניין מפואר, חתומים בחותם של 'בנק אוף אינגלנד' במשקל של אונקיה כל אחד. בכספם הרב הם בנו את שכונת רחובות – שכונה לתפארת שבה מצאו מרגוע בחום הכבד של מדבריות מרכז אסיה. הם בנו הרבה יותר בתי כנסת מן הנדרש, כי מי שמכבד את עצמו אין כף רגלו דורכת בבית-כנסת של המתחרים שלו. הם בנו בתי הקדש לעניי העדה ובתי יתומים ותלמודי תורה וישיבות, ארמון למשיח צדקנו ותלו שלטי שיש שעליהם נחרט: "לא יימכר ולא יגאל עד בוא גואל" והם לא ידעו שמי מצאצאי צאצאיהם תיקצר רוחו מלהמתין לביאת הגואל וזה ילך ויפר את צוואת סבא רבא שלו, יהרוס בתי מידות מפוארים וישחית את פני ירושלים בבתי כיעור ואוכלוסייה חדשה, שצר לה המקום במאה שערים, תמצא מנוח לכף רגליה בשכונת אבותיהם. הם סללו כבישים ומדרכות רחבים בתכנון של אדריכלים גרמניים ואיטלקים, שהבולט בהם קונרד שיק, שהיה אהוב על יהודים וערלים כאחד, שדרות עצי איקליפטוס עשירי עלווה, שוק מפואר וחנויות מכולת על כל צעד ושעל, חמאם לוהט ואפילו גימנסיה עברית כבת תחרות לגימנסיה 'הרצליה' בעיר החול והחולין שעל שפת הים התיכון.

בעוד שתושביה של ירושלים חיים על 'חלוקה' – הבוכרים העשירים חיו חיי מלכים – אכלו ושתו וגידלו כרס כהר תבור, שהצביע על מעמדם ועושרם. גם עניי העדה לא קופחו. הם אכלו לשובע בכל סעודות המצווה, "ישיבה", שערכו הבוכרים לזכר אבותיהם ואבות אבותיהם בכל אחד מערבי השבוע למעט שישי ושבת. נוריאל שנפשו יצאה לעסקים גדולים לא הבין את סדרי העדיפות של הבוכרים, המסוגלים לשנות בממונם את פניה של ארץ ישראל בבנייה ובתעשייה, אבל כל כספם קודש ל'ישיבות' זיכרון לאבות המשפחה שירדו לבור קבר לפני עשרות שנים. לא חלף ערב מבלי ששרו פרקי 'זוהר' במנגינות עתיקות יומין ואכלו פרוסות בשר קר 'יאכני', פלוב – אורז שמנוני רבוד בשר וטבול באליית כבשים, 'זיֶרה', צמוקים וגזר, 'מיי ביריון', דגי יפו מטוגנים בשמן עמוק וטבולים במי שום, צ'אלפאק – רקיקים מטוגנים וטבולים במי פטרוסיליה ושום, דושפירה, בצקונים ממולאים בבשר. בקבוקי ערק התרוקנו בזה אחר זה וכוסות הורמו לנשמת הנפטרים שכללו את כל הסבים והסבתות מדורי דורות. 'קַאיוֹנוּ', נשות חַיִל שידן בכול והן גם טבחיות מיומנות, בישלו בדודי נחושת גדולים מצופים בבדיל כמויות שיכלו להשביע שכונה שלימה. שקי אורז, טלאים, פירות וירקות. מרוב מצוות זיכרון היו עשירי העדה כרסתנים והתנהלו בכבדות עקב בצד אגודל. סעודות המצווה כמעט בכל ימות השבוע, בתי-כנסת מפוארים ומאוירים, בתי הקדש לעניים, חלקות קבורה על הר הזיתים, תלמודי תורה ובתי יתומים ומוסדות צדקה וחסד, מבני ציבור מפוארים ומעון מפואר למשיח צדקנו, עד שארגזי

מטבעות הזהב ושקי מטבעות הכסף שלהם הלכו והצטמקו. הלכו והתרוקנו. חלוצי ההתיישבות בארץ ישראל, ובראשם יצחק בן-צבי תושב השכונה, אמרו להם כי באותו ממון שנשפך כמים יכלו לבנות את ארץ ישראל המורחבת, להקים נמלים עמוקי מים לספינות קיטור, מפעלי תעשייה שבהם יופקו שמן כתית מרבבות עצי זית ותעשיית סבון כשרה למהדרין בעיני יהודים ומוסלמים כאחד, שאפילו הַנַבְּלוּסִים, צאצאי שכם בן חמור, לא יוכלו להתחרות בהם. בכספם הרב יכלו לרכוש פרדסים מזרחה מיפו עיר תפוחי הזהב ולשגר את תפוחי הזהב של 'יפו' אל ארצות הקור, ואף לגדל מקשות של אבטיחים גליליים אדומים כדם שנחלי סוכר נשפכים מהם כנהרות גן עדן. פלחים יכלו לגדל למענם שדות דגן בעמק יזרעאל ובעמק הירדן ולרעות למענם עדרי צאן ובקר במורדות הכרמל, התבור והגלבוע. מי שבא למות בארץ ישראל ולא לחיות בה, אל יתפלא שעם ישראל חי על חשבונו. ככל שבטנם הלכה וטפחה מרוב סעודות מצווה, הונם הלך והצטמק כדי כך שהשקים היו לשקיות וארגזי תפוחי הזהב המלאים מטבעות זהב הצטמקו לקופסות צדקה.

נוריאל, למרות גילו הצעיר, דיבר בשפתם ורכש את אמונם. הוא תיווך באדמות שקנה בעבורם. כל חלקה נמדדה לפי טווח זריקת אבן שיידה מידה אבנים מקצועי. משלא הגיע מיידה האבנים המקצועי הציע נוריאל לבעל הקרקע את שירותיו בחצי חינם. מוכר הקרקע ראה לפניו נער יהודי צנום, שספק אם השליך אבן הרחק מכפות רגליו. עד מהרה גילה בעל הקרקע את טעות חייו כשגילה שבתוך 'דוד' הנער הצנום מסתתר גולית הפלשתי, שרירי וחזק, שדמה למטיל דיסקוס יווני קדום. נוריאל סובב את זרועו ככנף טחנת רוח, פעם פעמיים ושלוש, ורק אז שיחרר את האבן שנישאה מעלה מעלה ובקשת גדולה נחתה הרחק עד שכמעט הכפילה את שטח האדמה הנרכשת. פניו של מוכר הקרקע התכרכמו. 'ואללה הדא שיטאן', באלוהים שזה שטן, אמר. הוא ניסה לסגת מן העסקה בתירוצים שונים ומשונים וביקש שלא לראות בעסקאות הבאות את הצעיר המעמיד פני תם. בעבור עבודתו הנאה העניק הגביר מירזיוב לנוריאל טאלר אחד מבהיק של מריה תרזה וקרונה אחת מבהיקה של פרנץ יוזף, שניהם עשויים זהב טהור.

היו שנשאו צרה צעירה על העגונה המתבגרת שהותירו בבוכרה. מבוקשת במיוחד הייתה ספרדייה צעירה, כחולת עין וזהובת שיער, עורה צח כשלג ששמש ירושלמית לא שזפה אותה. נוריאל שידך לאותם עשירים את היפות שבבנות ספרד. הוא הופיע בבית הורי הנערה בחליפה אירופית לבנה, תרבוש אדום שציציות שחורות מתנפנפות מאחוריו, נעלי עור לבנות מצוחצחות למשעי ושפם שכל בן המזרח היה מתהדר בו ובחודיו המורמים אל-על, כזנבות שני עכברים ובידו הימנית מקל בעל ראש כסף מעוטר. מאחוריו נגרר נער שליחויות במדים ובידיו סלסילת פירות עסיסיים ומלפפונים צעירים וקשיחים, בקבוק יין אדום של רוטל ובקבוק של חצי רוטל ערק זחלאווי. הופעתו המרשימה העידה בו כי כיסיו מלאים. הוא ישב עם הורי הבתולה ושלף מן השרוול סיפורים משעשעים, מתוקים מדבש,

ואגדות מופלאות על עושר דמיוני ועל גברים אצילי נפש, המיטיבים עם האישה והוריה. כיד הדמיון הטובה עליו סיפר להורי הנערה על בוכרי צעיר ורענן, עשיר כקורח המבקש את יד בתם. הוא איש טוב לב, רחמן ומיטיב, ולו ארגזים ושקים מלאי מטבעות זהב. ההורים העניים, שהתקשו לפרנס את משפחתם, היו בטוחים שבתם תגיע לארץ זבת חלב ודבש וחייה יהיו סוגים בשושנים, בעל אוהב ונדיב והכסף יזרום בין אצבעותיה כחול אשר על שפת הים. גם ההורים לא יידעו עוד מחסור ויחיו שנים של שובע וכבוד במוהר שיקבלו בעבור בתוליה של בתם. הוא השקה את אבי הנערה בשליש כוס ערק ושני שלישים מים קרים שיצק מכד החרס, עד שקיבל 'חלב ציפורים' דמוי חלב. הוא צירף למשקה גם מלפפון קלוף, צעיר וזקוף, שעליו זרה מלח גס. ריח המלפפון במלח כריח השדה וריח ערק אניס, כריח המשקה השקוף הזה בעיירה זחלא שבלבנון, נסך שכרון חושים והעולם נראה יפה וטהור כאור שבעת הימים. כוסית נשקה לכוסית ועד מהרה פצחו הורי הנערה בשירי חתונה בלאדינו. נוריאל נתן גם הוא את קולו בשיר, תוך שהוא מקיש באצבעותיו הזריזות על 'דרבוקה' עשויה חרס ועליה מתוח עור תיש ועל 'דויירה' בוכרית דמוית כברה, עמוסה עיגולי מתכת מצלצלים. אט אט כל בנות החצר הקיפו את הטרובדור נוריאל בעיניים נוצצות גם הכלה המיועדת התקרבה אל השולחן ונעצה בנוריאל עיניים חושקות. הכול בטוחים היו שהחתן המיועד הוא נוריאל עצמו או לפחות עלם חמודות כצלמו וכדמותו. נוריאל צעיר, חטוב ובעל תווים כובשים, גלגל את זנבות שפמו וחייך מאוזן לאוזן וגומות חן שלו מרקדות על לחייו ועיניו בורקות. כטוב לבו של אבי הנערה במשקה כבר לא הבחין בין בוכרי עשיר לבין נוריאל הטוב והמטיב. נוריאל תקע את כף ידו הגמלונית בכף ידו של אבי הנערה והותיר בידו טאלר זהב טהור של מריה תרזה – מקדמה על חשבון המוהר הצפוי לו. מי שלא ראה עיניים נוצצות של אב ספרדי מבושם ואביון עם טאלר זהב בידו לא ראה מחזה מעורר רחמים מימיו.

'אל תאמרו בגת, אל תבשרו בחוצות אשקלון, ולבטח לא בירושלים על השידוך המופלא הזה, דרש נוריאל מהורי הכלה המיועדת, והוסיף: 'ראו גם ראו, ירושלים ידועה בהולכי רכיל הנהנים להביא דיבתם רעה ולהרוס כל חלקה טובה. ה'עפרית', השדים שרגליהם רגלי תרנגול, משאירים עקבות עם שחר. ה'לוס די אבאשו', אלה שמתחת לאדמה, שדים רעים אלה מקשיבים לשיג ושיח שלכם, ואז הבת נשארת בבתוליה והחתן מתעופף אל נערת חמד אחרת ואתם נשארים חסרי כול עם בת שעבר זמנה. ראו הוזהרתם'. ההורים חתמו פיהם ולא התירו לכלה המיועדת לפצות פה.

החופה נערכה כדת וכדין בחצר הבית, שריצפתו כוסתה בשטיחים טורקמניים ובפרוכות 'סוזני', רקמת מחט, בשלל צבעים. האוכל כיד המלך ואפילו כלבי הרחוב המשוטטים יצאו שבעים כאותו ירושלמי משכבר הימים, לימים חותנו של ר' עקיבא, שזכה לכינוי 'כַּלְבָּא שָׁבוּעַ. בליל החופה מצאה הכלה האומללה במיטתה כרסתן מקריח, ששערות ראשו נדדו לגב, לידיים, לרגליים ולחזה ושיוו לו מראה של הר שעיר. הכלה דיברה לאדינו והוא ענה

לה בוכרית. הוא גער בה והיא לא הבינה על מה ולמה. אומרים כי הכלה הצעירה פגשה עד מהרה את צרתה, שחרפה וגידפה אותה בכל שעות היום והלילה והיא וילדיה המבוגרים ממנה הפכו את הצעירה הספרדייה לשפחה חרופה שעשתה בעבודות הבית מבוקר ועד ערב ובלילה חיממה את יצועו של האיש שיצריו לא ידעו שובעה.

נוריאל גבה את חובו ביד רמה ומי שניסה להערים עליו ולהשתמט מתשלום דמי שידוך מצא שהכלה המיועדת נעלמה ממש ערב החתונה. באישון לילה הועברה הכלה המיועדת בעגלה לדירת מסתור בבית ידידים בקולוניה 'מוצא', שבמבואות ירושלים. החוגגים הרבים אכלו ושתו והחתן המיועד חיכה עד בוש וראה את הקהל טורף את ממונו ועוד מפריחים עשן סיגריות של בעל הבית באוויר ומברכים: 'ברוך שורף ממונו בידו'. המנגנים עברו עד מהרה מריקודי 'יוּרִים יוּרִים' טורקיים למנגינות 'תשעה באב' ו'איכה ישבה בדד', עד שבעל השמחה אבל וחפוי ראש זרק למנגנים כמה מטבעות וגירש אותם מעל פניו. שליחיו של החתן המיועד התחננו בפני נוריאל השדכן להחזיר את הכלה המיועדת, אך הוא שב והעלה את המחיר בכל פעם שחזרו שליחיו של החתן המיועד. "מסרו לקמצן כי ככל שתשמן התרנגולת כך תהיה צרה החלחולת". רק לאחר שקיבל את מלוא שכרו ועוד פיצוי נאות על עוגמת הנפש, הוחזרה הכלה המיועדת לבית בעלה באיחור של יממה והחופה נערכה במעמד מניין. ודי ביזיון וקצף.

ה

נוריאל האפגני נשא לאישה את מזל-טוב הספרדייה בדרך מקרה. יום אחד נעלם מהארץ 'הבוכרי העשיר' שהבטיח הבטחות ולא עמד בהן. נוריאל נותר 'תקוע' עם ה'סחורה' ששילם בעבורה טאלר זהב על חשבון המוהר. חיפש קונה ולא מצא. כשמלאו לכלה ארבע עשרה אמרו לו הוריה 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן' ו'דיספואיס די פורים פלאטיקוס' – ואין משלוח מנות אחרי פורים, שפירושו בתולה זקנה שאיש אינו חפץ בה, למעט שתום עין ובעל גבנון. יום אחד גילה שמזל-טוב לא רק יפה היא ועיניה הירקרקות והגדולות כשני אגמים הן ההוכחה לכך. היא גם מלאת חן והזמן החולף באין דורש לה עלול לפגוע בטיב הסחורה. הוא נשק בהיחבא לשפתיה ומצא ששפתיה מתוקות כדבש. נשק את שתי עיניה ואורו עיניו. הצמיד אותה אל חזהו ומצא נוחם ורכות לליבו. כוסות התה המתוק שהגישה לו כל אימת שביקר בבית הוריה ומבטה מלא התשוקה שנלווה למשקה החם חיבבו אותה עליו כדי כך שבכל לילה חלם עליה שהם מפליגים בשניים בסירה קטנה בלב ים, פניה אליו ופניו אליה והוא חותר במשוטים ומבקיע מים אדירים בים גועש וכשהגיעו לחוף מבטחים גילה שהיא בהיריון. לאחר ספירת העומר נשא אותה לאישה והחתונה כיד המלך – הוגשו לקרואים אפילו עוגיות 'לֶקַח' ולימונדה קרה ושקיות 'טוּל' ובהן שקדים מזוגגים וחלקום של 'חביליו' ואמן בר-סמכא צייר את הכְּתוּבָּה ולבד מטבעת זהב הגיש לכלתו צמיד, ענק ועגילים כולם עשויים זהב בוכרי צהוב, שקנה בכסף מלא מבוכרים עשירים.

הפיתוי להתעשר מהיום למחר גדול היה בעיניו של נוריאל, שבעורקיו זרם דם של הרפתקן, שמחלץ את ראשו ממקום שחכמים ממנו אינם נכנסים אליו. הוא החליט לנסות את מזלו. נטל את מזל-טוב, הספרדייה הקטנה שלו, ואת בתו חנה היפהפייה, שעדיין לא מלאה לה שנה, ויצא איתן לבוכרה. שם, כך נאמר, הבתים מצופים זהב והרחובות סלולים באריחי כסף והעצים מניבים מטבעות של זהב טהור עם דיוקנו המזוקן של ניקולאי השני ויהלומים ומרגליות נוצצים כאור החמה על כל עץ ושיח. לשם ביקש להגיע.

ו

ירושלים הלכה והתרחקה. הרכבת התפתלה בנחל שורק וכבשה לה נתיב. באוויר עמד ריח של שדות ירוקים ואוויר צח, הרחק מזוהמת העיר שבין החומות. ריחות גרניום, רוזמרין וזעתר מילאו את הנחיריים. פרחי בר צהובים, סגולים ואדומים שימשו תפאורה. ציוץ ציפורים וצווחות טורפים התמזגו עם צפירות הרכבת ושקשוק הגלגלים. מסילה באורך 87 ק"מ ו-176 גשרים הפרידה בין ירושלים ליפו – השער לעולם ולחופש. במסלול המפותל היו מקורות מים, שהרוו צימאונם של הקטרים, ששיוועו לעוד ועוד מים. עצי איקליפטוס וברושים נכרתו בשיטתיות והיו לגזרי עצים להסקת הקטר שדמה למפלצת שאינה יודעת שובעה. כמויות אין סופיות של גזרי עצים הושלכו מקרון השרות לתא הבעירה – מוקד האש הלוהטת, שהרתיחה את המים שבדוד עד שהפכו לקיטור, שנדחס אל המנוע והתניע את הרכבת על המסילה במהירות הולכת וגדלה ואפילו לחמישים קמ"ש הגיעה בשיאה. מרכבת האש השחורה דהרה אל יעדה, לשם תגיע אולי בעוד ארבע שעות ואולי בעוד שש שעות, הכול תלוי במספר המבקשים לעשות את צרכיהם בחיק הטבע. הצפירות הבריחו בעלי כנף השמימה, צביים ושפני סלע נסו הרחק. עדרי צאן התפזרו לכל רוח והרועה נותר אובד עצות. צאן ללא רועה. ענן עשן התאבך מאחורי הקטר השחור והשחיר את פניהם של הנוסעים והעיק על נשימתם. אדי קיטור ריחפו כענן ונגררו אחרי הרכבת.

פרש דהר מאחורי הרכבת המזדחלת לאיטה. מהירותו של הפרש המיומן הלכה וגברה. עד מהרה הדביק את הרכבת ומסר לנהג הקטר איגרת ממנהל הרכבת בירושלים. הוא המשיך לדהור לצד הרכבת עוד כברת דרך עד שנהג הקטר קרא את האיגרת ושיגר את תגובתו. הקונדוקטור עבר בין הנוסעים וביקש מהם שלא לרדת במהלך עצירותיה של הרכבת. הוא סיפר כי שבוע קודם, בשעה שהרכבת עצרה באחת התחנות כדי למלא מים, נוסע מהכפר בתיר שכב על הפסים בתנוחת מרגוע. עד מהרה נרדם ולא חש שהרכבת יצאה לדרכה... נוריאל לא יכול היה להתאפק וקרא בנעימה של

ההפטרה לאוזניה של מזל-טוב: "והיה יעקוב למישור...כן יאבדו כל אויביך ה'....".

מזל-טוב, אישה צעירה בת ארבע-עשרה בסך הכול, הייתה נרגשת מנסיעתה הראשונה ברכבת. היא הצמידה את שפתיה ואת לחייה לזגוגית חלון הרכבת עד שהיו לגוש בשר מרוח. היא נשאה בזרועותיה את חנה התינוקת בת השנה. ילדה צחת עור בעלת עיני איזמרגד ירוקות כעיניה של אמה. נראה שחלב האם השופע משדיה המלאים מזן אל זן עיגל את פני הקטנה וטבע שתי גומות צוחקות בלחייה שהשתלבו היטב עם עיניה הזורחות. היא בכתה כשגבר עליה הרעב או למשמע צפירות הרכבת, אך לרוב שמחה הייתה וצחקנית ושעשעה את המוז'יקים – הצליינים שחזרו לכפריהם ברוסיה עם אש הקודש לקהילותיהם לקראת חג הפסחא. הצליינים נעצו עיניים בתינוקת אך השתויים שבהם הגניבו מבטים דווקא לעבר מזל-טוב שעוררה בהם צדדים אפלים.

"נוריאל, מיו מארידו קרידו, בעלי היקר", לחשה מזל-טוב לאוזניו, איך בארץ נידחת כמו ארץ ישראל שלנו סוללים מסילות ברזל לעגלות אש וגוזרים רעב על העגלונים האומללים? למה בני אדם מוותרים על דיליז'אנסים? מחוסר מזון הסוסים מצטמקים ועצמותיהם בולטות מתוך עורם".

"רכבת מעצם בריאתה לא באה לשרת אזרחים אלא להוביל גייסות לחזית. בימי שלום משמשת הרכבת גם אזרחים. אני במקומך לא הייתי מרחם כל כך על העגלונים, ווילדע חיאס, חיות פרא, שזלזלו בנוסעים עד שנפלה עליהם המכה הקשה של הרכבת והאבטובוסים".

"מאיפה צמחה המילה המוזרה 'רכבת', המזכירה שחפת, גרבת, רככת, דלקת, נזלת, גרדת, שעלת?", שאלה מזל-טוב.

"קרידה, אומרים כי אליעזר בן יהודה קרא לעגלת האש 'רכבת', לא אתפלא אם המילה המוזרה הזאת, ממשפחת המחלות, תיקלט על-ידי חובבי לשון עֶבֶר".

"לא הייתה מאושרת ממני היום כשנסענו לתחנת הרכבת בדיליז'אנס, מרכבה כמו באגדות רתומה לשני שני סוסים לבנים. חשתי כמו

נסיכה בספרים שאני קוראת. הדיליז'אנס העלה תמרות אבק בדרכי ירושלים המאובקות. ירושלים על כיפותיה, צריחיה וגגותיה האדומים, יפה היא בעיניי וקשתה עלי הפרידה ממנה. כשעברנו ליד משכנות שאננים חשתי את עצמי גבוהה יותר אפילו מטחנת הרוח של מונטיפיורי ומטחנת הרוח היוונית שבמרומי ההר לא רחוק מהמנזר של המומר רטיסבון".

"מיה אירמוזה קרידה, יפתי היקרה, אומרים כי באמריקה הזמן הוא כסף. הדרך לירושלים וממנה משובשת וחולפת יממה של ייסורים, משא ומתן מסוכן עם שודדי דרכים של אבו-גוש, שאבותיהם הגיעו מהקווקז, או הבדווים בוואדי אל-חרמין, המתנפלים על שיירות של צליינים נוצריים ועולי רגל יהודים גם יחד. גרוע מכול הנוסעים האומללים הדוחפים עגלה עמוסה במעלה הדרך, במקום שהעגלה והסוסים המותשים ישאו אותם. לא אחת עוצרים ללינת לילה בחאן של גזלנים או שותים פינג'ן קפה דלוח בחאן בבאב אל ואד. עד שמגיעים מיפו לירושלים חולפת יממה ואולי יותר וכאבי הגב והמותן נותרים חודש ימים כמזכרת עוון מהנסיעה בעגלה ומידו הקשה של ה'באלעגאלע' – בעל העגלה. אומרים כי העגלונים והשודדים מתחלקים לפעמים בשלל. כשמונטיפיורי כבד הבשר הגיע לירושלים חסכו ממנו את מכאובי הדרך וויתרו על הדיליז'אנס, קשרו ערסל בין שתי פרידות דמשקאיות גדולות ומשה מונטיפיורי הישיש השמנמן והמפונק התערסל כל הדרך עד הגיעו לירושלים".

"ומי הקים את הרכבת? כמה רעש עושים השקשוקים והצפירות והעשן ממלא את הריאות".

'על יוסף ביי נבון כבר שמעת?"

"וכי מי לא שמע? אומרים כי עשיר מופלג הוא לא פחות מהבנקאי ואלרו ומקוקיה. אומרים כי כגודל עושרם כך מידת חסכנותם. לא זכינו אפילו למשש ולנשק את שולי גלימתם".

"רישיון הבנייה לרכבת ניתן לנבון הגביר בזכות היותו גביר נתין עות'מני המכיר את כל מסדרונות הממשל ב'שער העליון' בסטמבול.

בשנת 1881 החל לפעול להנחת מסילת הרכבת לירושלים. הוא ידע שהמכשול העיקרי הם השלטונות הטורקיים. מה עשה? – נסע לסטמבול והתגורר שם ארבע שנים, כשהוא מפעיל קשרים ולחצים בחלונות הגבוהים. מאמציו והשלמונים ששילם לכל זב ומצורע, לכל לבלר

ולכל נשוא פנים נשאו פרי והוא קיבל 'פירמאן', זיכיון בחתימת הסולטאן לבנייה ולהפעלת מסילת ברזל מיפו לירושלים ל-71 שנים, וניתנה לו גם רשות לבנות קווים נוספים מיפו לעזה ולשכם. כשהזיכיון בידו חזר שמח וטוב לב לירושלים והחל ברוב תמימותו לחפש ללא הצלחה משקיעים. מי בירושלים הענייה יכול לממן מפעל אדיר זה? נבון נסע לפריז והצליח למשוך משקיעים יהודיים מאנגליה ומצרפת ומערי אירופה האחרות. ההלוואות שלקח היו מקור לנפילתו. הן הכבידו על מצבו הכלכלי והוא נאלץ למכור את הזיכיון שהשיג לחברת בנייה צרפתית, שקנתה מידו את הזיכיון תמורת מיליון פרנקים צרפתיים. בניית המסילה נמשכה שנתיים וחצי וגבתה חייהם של הרבה פועלים מצריים אומללים שביקשו להביא לחם לביתם ומצאו בור קבר. ביום 26 בספטמבר 1892 למניינם הגיעה הרכבת הראשונה מיפו לירושלים. לא אשכח את החגיגה הנפלאה שנערכה לכבוד הרכבת. תזמורת המארשים של הצבא הטורקי, שניגנה להנאתם של תושבי ירושלים בכל יום ראשון בגן אל מנשיה לא הרחק משער יפו, בניצוחו של המנצח היהודי קובלסקי. המנצח הניף את חודי שפמו הרוסי שאורכם כאורך שרביטו של המנצח טוסקניני בלה-סקאלה במילאנו. המנגנים צעדו הלוך ושוב לקול רעם התופים והחצוצרות ובלבלו כמידי שבוע בין רגל ימין לרגל שמאל ונגן הפיקולו הזריז הקדים בכמה טונים את נגני הטרומבון. כל אימת שנגן המצלתיים התעורר מתרדמתו והקיש בשתי צלחות הנחושת, הנגנים הטורקיים המבוהלים החליפו צעד והמהומה הייתה רבה. מביני דבר ניסו לנחש אם מדובר במנגינות טורקיות או רוסיות או בעיבוד מטורף של קובלסקי. בקהל הרב היו בוכרים כרסתנים ונהנתנים ב'ג'ומה' ססגונית וכיפות קונוס מוזהבות על ראשיהם, רקדו ושרו ותופפו על ה'דויירה' והנשים הבוכריות בשמלות משי פרחוניות רקדו בהנפת זרועות ובצעדים מדודים. תימנים שדופים עם חתימת זקן ופאות מסולסלות תופפו על פחים וקיפצו כתיישים, כורדים רחבי גרם ואגן הופיעו בשרוואל, הכו בדרבוקות חרס ויללו ב'סורנה'. תלמידי ישיבה ורבניהם ממאה שערים שרו את 'שיר הכבוד'. כל בני ירושלים, זקן וטף, יהודים, נוצרים ומוסלמים, כהני דת של כל הדתות, קונסולים, החכם באשי בגלימת זהב ולצידם הקוואס, המלווה האישי, לבוש בחליפה של חיל היאניצ'רים ומטה גדול בעל גולת כסף בידו. הולם במטהו על המרצפת ומכריז בקולי קולות: "ותנו כבוד לתורה". נדמה שאפילו תינוקות הוצאו מן העריסה כדי לחזות ברכבת, שמגיעה אל עיר הקודש ירושלים תיבנה ותיכונן ומחבר אותה אל העולם הגדול".

הפלאחים והפלאחיות שמילאו את הקרונות בארגזים ובסלסילות ריקות השתלטו על כל סנטימטר פנוי. גם אוויר לנשימה בקושי נותר. בכפר בתיר ירדו הפלחים והותירו בקרון שאריות של פרי וירק רקובים וזבובי אשפתות ירקרקים שמצצו את הפרי הרקוב. בכל כמה עשרות קילומטרים שבו ומילאו את דוד הקטר במי מעינות שנבעו בעמקים שבין הרי יהודה והרכבת המתינה שהמים יהפכו לקיטור ויימשכו את הקרונות.

הצליין שישב מולם לא הפסיק לנעוץ מבטים חומדים במזל-טוב, בעיקר כשחלצה שד להיניק את התינוקת חנה. היא השפילה מבטה כדי לא להיתקל בו. לבסוף גם פצה פה: "דבושקה, יש לך בת יפה, אבל את יפה שבעתיים", החניף הצליין. דמו של נוריאל געש. הוא ניסה להשתיק את הרוסי השתוי כלוט: Ты говоришь ерунду! (אתה מדבר שטויות!).

"ייברייי (יהודי), ממתי אתה נעשית רוסי? זָקָן רוסי וחליפה רוסית לא יעשו אותך רוסי. ביפו אני כבר אסגיר אותך לגוברנאטור של יפו ואקח לעצמי את אשתך היפה. נוריאל הבין כי צרה צרורה מחכה לו ביפו. לאחר מחשבה קצרה החליט לפעול. "אני נולדתי בפלסטינה, אבל אבות אבותיי נולדו ברוסיה. למה לנו להתווכח?", אמר נוריאל ברוסית במבטא ארצישראלי, לתדהמתו של הרוסי.

הגשם טפטף לאיטו וליקק את זגוגיות החלון. הצפירות שחזרו ונשנו העירו את התינוקת שפקחה זוג עיניים ירקרקות גדולות, הביטה שמאלה וימינה ופרצה בבכי. האם נשאה אותה בזרועותיה וקירבה לפיה של הפעוטה את פטמת השד. מזל-טוב הייתה אם צעירה, נערה שהקדימה להבשיל, דקת גוף אך שדיה מלאים מזן אל זן. התינוקת מצצה בקול ועצמה את עיניה עד לצפירה הבאה של הרכבת.

'עוד שעתיים-שלוש נגיע לנמל יפו. הלילה נלון באכסניה היהודית 'דאר אל יהוד' שהקים אג'ימאן, שר האוצר היהודי של הסולטן. יום אחד חשד הסולטן בשר האוצר, האשים אותו במעילה וערף את ראשו. יודעי דבר אומרים כי הצוואר הכי רך ונוח לעריפה הוא הצוואר היהודי. מאחורי מנזר הארמנים והמסגד, עומד "דאר אל-יהוד" ("חצר היהודים"). בשנת 1820 רכש ישעיהו אג'ימאן את המקום בעת ביקורו בארץ הקודש. אג'ימן נוכח לדעת שאין ליהודים ביפו אכסניה משלהם ואין מי שידאג לקבל את פני עולי-הרגל היהודים. בעזרתו של תושב יפו יעקב מטלון, בנה בית בן שלוש קומות סמוך לנמל, ששימש אכסניה לעולים עד צאתם לירושלים. חצרו של אג'ימן גם משמשת את יהודי ירושלים היורדים בקיץ לשכשך בים יפו. אומרים כי האכסניה של אג'ימן שורצת פשפשים. הורגים פשפש אחד וכל חבריו באים להלוויה. הפשפשים של יפו יש להם כבוד למת הרבה יותר מבני ירושלים שזה מכבר חדלו ללוות את המתים למנוחת עולם. הם שכחו מהו חסד של אמת... בבוקר נגיע לנמל, נלון שני לילות באכסניה של אג'ימן וביום רביעי נעלה לספינת קיטור רוסית, היוצאת מנמל אלכסנדריה, מגיעה ליפו, משם לבירות, איזמיר, איסטנבול ודרך הים השחור מגיעה לאודסה. "אני לא מוכנה שהפשפשים של אג'ימן יטרפו לי את חנה הקטנה".

"למה את דואגת? התבדחתי עם הפשפשים של אג'ימן. כבר הזמנתי מקום באכסניה הארמנית המפוארת של יפו, נקייה ומאווררת, גם אם תחפשי לא תמצאי שם לא פשפש ולא יתוש, גם יבחוש לא תמצאי שם.

באפיסת כוחות הגיעה הרכבת לשערי יפו. נוריאל נשא על כתפו ארגז עץ גדול ובו המטען, מזל-טוב נשאה את חנה התינוקת שהביטה לכאן ולכאן כמגלה עולם חדש. הים התיכון היה כחול וצלול והשמים השתקפו במימיו הרגועים. בעיר הנמל יפו החיים עדיין רגועים אך הגחלת רחשה מתחת לשטח והיו כבר חששות שסופם של העות'מאנים הולך וקרב. הים התיכון היה פרוס לנגד עיניהם תכול ונעים ורק אדוות שטו על פני המים. באופק עמדו אוניות שפרקו והעמיסו סחורות ויש שהמתינו לנוסעים אל מחוזות מרוחקים. חמישה קווי ספנות מבירות ואלכסנדריה הגיעו למימיה. מרבדים של פרדסים ובוסתנים חבקו את יפו ממזרח בסוף המאה ה-19. מן הפרדסים עלה ניחוח הדרים שבהם פרחו זני השמוטי והוולנסיה, ששווקו לאירופה תחת המותג JAFFA.

ז

מיקומה של עיר הנמל יפו על צומת דרכים היסטורי הפכו אותה לעיר שוקקת, שבה התנהלו חיי מסחר, תיירות וספנות. בדווים וכפריים הגיעו אליה בעיקר ביום שוק כדי למכור ולקנות.

מכיכר השעון יצאו שלוש דרכים יבשתיות עתיקות. ביפו נפגשו סוחרים, מהגרים ועולים ובעיקר עולי רגל נוצרים ויהודים. לשירותם הוקמו ביפו בתי הארחה וחאנים לאדם ולבהמה גם יחד. נוריאל ומזל-טוב ביקשו להגיע לחאן מנולי, בבעלותו של ארמני שבביתו התארחו. בחצר חנו כרכרות וסוסים ובמחסנים נשמרה הסחורה. הדיירים התגוררו בקומה השנייה שאווירה צח יותר ואין בה סירחון של הפרשות סוסים.

באביב של אותה שנה הגיעו לנמלה של יפו שלושים אוניות עם צליינים – רוסים, יוונים, ארמנים ושאר לאומים. מדריכי השיירות שכרו סוסים ופרידות ומשמר צבאי ליווה אותם מפני שודדי הדרכים. שודדי הכפר אבו-גוש היו הגרועים שבשודדים. הם עדיין שמרו על המסורת הקווקזית של אבות אבותיהם. אוי למי שפיגר מאחורי השיירה. שודדי דרכים היו מזנבים בנחשלים מאחורי השיירה, בוזזים את רכושם בנוסף לדמי מעבר שאולצו לשלם. המוז'יקים, האיכרים, הרוסיים שעלו לרגל היו טרף לשודדים בעלייתם לירושלים ובשובם ממנה.

נוריאל, מזל-טוב וחנה עצרו בבית קפה ביפו, לא הרחק מן השעון שנבנה לא מכבר במרכז כיכר השוק הגדול של יפו. הם נשאו עיניהם אל מרומי השעון וגילו מגדל נאה בן שלוש קומות ובראשו צריח אירופי, פעמון ושני שעונים משני צידיו. בעל בית הקפה שראה אותם בוחנים את המגדל סיפר להם כמורה-דרך מיומן: "מגדל השעון של יפו הוא אחד משבעה

מגדלי שעון שנבנו בפלסטינה לציון חגיגות 25 שנות שלטונו של הסולטאן עבדול חמיד ה-2, שחל בשנת 1900. לרגל האירוע נבנו למעלה ממאה מגדלי שעון ברחבי האימפריה העות'מנית. המגדל שלפניכם נחנך בשנת 1903. שימו לב לכבוד שהעניקו בוני המגדל לסולטאן, מארבעת צידי המגדל מוטבע החותם של הסולטן עבדול חמיד ה-2. כיכר השעון הוא מרכז שלטוני חשוב ביפו עירנו. כאן ה'סאראייה', מקום משכנו של המושל, כאן מסגד מחמודיה ולחרדתם של פושעים כאן נמצאים בית הסוהר המרכזי ותחנת המשטרה של יפו".

נוריאל נשא על כתפיו את ארגז המטען העשוי עץ, מזל-טוב נשאה את התינוקת הסקרנית על זרועה. הם נכנסו לאולם רחב מידות שתקרתו עשויה קמרונות. ליד הקירות נשענו דיוואנים, ספות טורקיות רכות, מצופות קטיפה אדומה עם גדילים, על הרצפה נפרסו שטיחי פרס ואפגניסטן. על השולחנות הצרים והגבוהים עמדו עששיות נפט כבויות ולצידם שרפרפי עץ נמוכים. הנה כל הריהוט. מכל עבר נשמע בליל של שפות – ערבית, רוסית, יידיש, גרמנית ועברית. ישבו השניים וכרו אוזניים. בעל הבית הציג בפניהם את אשתו סילוויה, כלתו ובנותיו. הן הושיטו ידיהן לאורחים וקדו בסבר פנים יפות. עד מהרה הוגשה לנוריאל נרגילה מעלה עשן וקפה טורקי שהדיף ריח של הל התבשל על רמץ פחמים. הקפה הוגש בפינג'נים זעירים אותם מחזיקים בין בוהן לאצבע. חווג'ה מנולי קירב שרפרף קש ליד שולחנם וסיפר להם על נפלאות עירו: "בדרככם מירושלים ודאי נשמתם את ריחות הפרדסים. במזרח משתרעים פרדסי תפוחי הזהב והלימונים, שכולם זהב טהור. יפו מפורסמת בעולם בפרדסים שלה ותפוחי הזהב הנושאים את השם "יפו,"**JAFFA** הם פירות גן עדן וסגולה לבריאות טובה. גם האבטיחים הנמכרים בשווקי יפו גדולים ועגולים כפגז בתותח נפוליון, ירוקים מבחוץ ואדומים מבפנים והדבש ניגר מזוויות הפה עם כל נגיסה ואת הגרעינים השחורים יורים כבליסטראות מחלל הפה לחלל העולם. ודאי שמע אדוני, כי יפו שבין החומות הייתה מקור למחלות, ממש כפי שקרה אצלכם בירושלים שבין החומות. רבים מן המהגרים היהודים שהגיעו בשנים האחרונות לפלסטינה בנו תחילה את ביתם ביפו וחיו בצפיפות גדולה. לימים יצאו מיפו ופנו צפונה אל אדמות הכורכר שאינן ראויות לגידול תפוחי זהב. האדמות היו בבעלותו של חלפן הכספים אהרון שלוש. ברצותו לקדם את רעיון הקמת השכונה היהודית החדשה, הקל על תנאי הרכישה: את הקרקע מכר בפחות משוויה האמיתי ובתשלומים נוחים לתקופות ארוכות. בגלל האיסור לרשום קרקעות על שמות של נתינים זרים ומתוך אמון בלתי-מסויג ביושרו ובניקיון כפיו של אהרון שלוש, הסכימו רוכשי הקרקעות שהן יישארו רשומות על-שמו גם לאחר שנבנו עליהן הבתים.

אומרים כי לפני כמה עשורים המושל הטורקי מחמוד אבן נבוט, בעל האלה, ישחקו עצמותיו, שברשעותו ובכוח זרועו נטל את ממונם של היהודים והנוצרים ובנה עיר לתפארת

והקים אותה מחורבנה, בנה מסגדים ואפילו סַבִּיל, שוקת שאבניה נלקחו מעתיקות קיסריה ואשקלון, לשבירת הצימאון ביום שרב. ברכה גדולה לעיר הביאו הגרמנים שעשו חיל במלאכה, במסחר ובתעשייה. יפו חוברה לירושלים בקו טלגרף. הפרדסים הרבים מסביב לעיר הפיצו ריחות מענגים של פריחת הדרים ויפו הייתה לנמל הייצוא הגדול של ארץ ישראל של פרי הדר. ממש ימות המשיח. תוך כמה עשורים העיר הזעירה שבה חיו בדוחק כמה אלפי בני אדם הייתה לעיר ואם ובה ארבע רבבות אדם. הציונים הזילו מכספם ונטעו פרדסים ובוסתנים. בתי אבן לבנים גדולים פזורים בין מדשאות דשא לצד חלקות ורדים. אחד הבתים הוא בית אל-עזי שנבנה לפני כ-150 שנה על ידי הגביר ח'ליל, שבעלותו כ-50 אלף דונם ו-30 כפרים יושבים על אדמותיו. בלילות ירח שועלים מיללים אל המשאבה השואבת מים מן הבאר ומזרימה מים חיים אל בריכת ההשקיה בקול תקתוק של אורלוגין שאינו עייף לרגע. פריחת ההדרים ריחם ממלא את הנחיריים, את הריאות ואת הנשמה ומשם ממריאים עם הבריזות פנימה אל ארץ יהודה.

הם עמדו משתהים מול מגדל השעון שזה עתה נחנך לציון חצי יובל לשלטונו של הסולטן עבד אל חמיד השני. אומרים כי יוסף מויאל, מעשירי הקהילה היהודית ביפו, יזם את הקמתו והשען והסוחר מוריץ שיינברג הציב ארבעה שעונים כנגד כל רוחות השמים, חלקם הראו את השעה האירופית וחלקם את השעון הערבי של ארץ ישראל. למרגלות מגדל השעון עמדו בטור ארוך העגלונים בקו יפו-ירושלים וחיכו לשווא לנוסעים. הפרשות הסוסים משכו להקות של זבובי אשפתות ירקרקים והסירחון נישא השמימה כענן של בואש. מי שסבל מעשן הרכבת הנוסעת ירושלימה סבל שבעתיים מסירחון הפרשות הסוסים המושכים את העגלות העושות דרכן לירושלים.

מזל-טוב נשאה את חנה הקטנה בערסל בד על גבה. סוק צלאחי, הבאזאר של יפו, הנושא את שמו של צלאח א-דין, כובש ירושלים מידי הצלבנים, היה מלא מפה לפה. גמלים, סוסים, חמורים ופרידות הובילו לשוק פירות וירקות, עופות וכבשים. קריאות הפלחים שהכריזו על פרי וירק בקולי קולות התמזגו עם קול נעירות החמורים וקריאות התרנגולים ההולכים לשחיטה. טל של שחרית כיסה את הפירות העסיסיים והעלה מהם נקטר של שדות רטובים. בשוק המקורה פעלו סוחרי הבדים הססגוניים. ריחות של תבלינים – הל, קינמון, ציפורן וזנגוויל התלכדו עם ריחות הקפה שעלו מן הארובות ונישאו מעל הצריחים שהמואזינים קראו את המאמינים לתפילה. סוק א-דיר, בבעלות הכנסייה היוונית האורתודוקסית, התחרה עם סוק אל בטרק, שוק הפטריארכיה בירושלים. סוחרי תכשיטי זהב וכסף, בדי משי יוקרתיים, חלפנים ואביזרי נדוניה לכלה צעירה כבשו כליל את עיניה ואת ליבה של מזל-טוב שלא זכתה לכל אלה.

"בעזרת השם, שם בבוכרה נהיה עשירים מופלגים וקודם שנשוב ארצה ארכוש למענך צמידים, ענק ועגילים עשויים זהב בוכרי צהבהב. גם שמלות משי פרחוניות אקנה לך ובית יפה אבנה לך בירושלים שלנו".

הרשים את שניהם יותר מכול בניין א-סרייה אל-ג'דידה, בית הממשל החדש, הסמוך למגדל השעון. דיליז'אנסים מפוארים בפתחו המשמשים כרכבי שרד לאדוניה של יפו. בפתחו ישבו ליד שולחנות זעירים כותבי בקשות. סביבם כרעו פלאחים ובדווים ופשוטי עם שאינם יודעים קרוא וכתוב, או שלא שלטו בלשון הטורקית הממלכתית. בפקודתם כתבו כותבי הבקשות בלשון צחה ובכתב רהוט איגרות למושל העיר וגוללו בפניו את מצוקותיהם. מנגד כתב כותב הבקשות איגרת אהבה לארוסה הנמצאת במרחקים וכיד הדמיון הטובה עליו כתב בכתב רהוט בקולמוס נוצה טבול בדיו אמרות שפר מלאות רוך, עונג וגעגועים מהאהוב שנפשו יוצאת אל יונתו בחגווי הסלע, בבת עינו.

שלום לאהובת לבי היפה בנשים
וברכות מאליפות לאביך עטרת ראשי
ולאימך תבורך מנשים.
לבי קרוע לגזרים,
עיניי זולגות דמעות געגועים
לאהובת לבי, היפה בנשים
אינני ישן בלילות וחושב עלייך בהקיץ ובחלום
מתי נוכל להיפגש יונתי בחגווי הסלע בסתר המדרגה
הראיני אהובתי את מראיך, השמיעיני את קולך.
ריחות של יסמין, ציפורן, הל וקינמון עולים באפי
כשאני נזכר בך.
לוואי והימים יחלפו כמכות ברק מהירות
ונוכל להתראות ולהקים בית ומשפחה
וילדים עשרה מעשירים את חיינו.

כותב הבקשות והגבר שבור הלב נסחפו לחופי הגעגועים והזילו דמעות כמים והמאזינים סביב הצטרפו והתייפחו כמקהלה שאיבדה את המנצח. בפתח המסגד הגדול של יפו עצרו נוריאל ומזל-טוב ליד סַבִּיל סולימאן ושתו לרוויה. צליינים רוסיים, שאף הם חיכו לבוא הספינה היוצאת לאודסה למחרת היום, התלהבו מיופייה של התינוקת חנה בקריאות 'קרסי'ביא קו'קלא', בובה יפה. מזל-טוב רחצה את פניה של חנה כ'סגולה נגד עינם הרעה של המוז'יקים הרוסים'. הרוכלים הערבים בזו למוז'יקים הרוסיים, שקמצנים מהם לא היו בכל

ארץ ישראל. הם הביאו עמם את מזונם – צנימים ושומן חזיר. תמורת ח"י רובלים הם נסעו על סיפון ספינה לארץ ישראל וכבוד גדול לא הביאו. מכל עבר נשמעו טענות על מסעות הקודש של האיכרים הרוסיים ששתו וודקה בלי חשבון. בעיר הקודש הסתובבו צליינים שיכורים, הוללים ללא גבול שפגעו בצניעות למורת רוחם של הנזירים. לבד מקניית נרות בכנסיית הקבר, איקונין של הצלוב וקניית קני סוכר לא הוציאו המוז'יקים פרוטה אחת. הם לא שתו לימונדה קרה והעדיפו כחום היום לשתות מים מה'סביל' ולסבול מדיזנטריה. נסיעותיהם מומנו ברווח נאה שעשו ממכירת פתילי סגולה אדומים שאיתם הקיפו את עמוד מרים בזמן לידת ישו כסגולה נגד נשים המתקשות בלידתן, צלבים ואורחות גמלים עשויים עץ זית מבית לחם היו מצרך מבוקש בכפרי רוסיה. יש שגבו מחיר בעבור אש הקודש מירושלים ומי קודש מהירדן. ארץ זבת חלב ודבש, ארץ של עסקי אוויר לכל דורש.

בנמל הופעל מגדלור שמשך פתאים לאבדנם. סירות גדולות קישרו בין הרציף לבין האוניות בלב ים. סלעי המגור הגנו על העיר מפני שודדי ים, שספינות המשחית שלהם התנפצו אל סלעי יפו. רק הסוורים של יפו, בריונים חסונים ושרירניים, אלימים ומטילי מורה, חבושים תרבושים אדומים ומכנסי שרוול רחבים, ידעו להשיט בתושייה את סירותיהם בין הסלעים. מי שציפה שאנדרומדה הכבולה בשלשלאות ברזל תצא לעזרתו מן הסתם לא שמע על מאהבה פרסאוס שדהר על סוסו המכונף, נעץ קלשון במפלצת ששמרה עליה ושיחרר את אנדרומדה מכבליה. הסוורים הביטו בסלע אנדרומדה וגלגלו את חודי השפם שלהם בבוז. הם שלחו יד ברכוש העולים לארץ והיורדים ממנה ונשאו על זרועותיהם את הנשים היפות וצחות העור ומישושו כבני חורין פינות נסתרות שהצנעה יפה להן.

הסוורים נשאו בזרועותיהם השריריות את מזל טוב הנושאת בזרועותיה את חנה הקטנה. אחד מהם תלש בהינף אחד מעל צווארה של מזל טוב את רביד הזהב ושלשל אותו לשרוואל התפוח, שכיסה את פלג גופו התחתון של הסוור. נוריאל הבחין בגנב וללא היסוס אחז בגרונו ודרש את הרביד. בעוד הסירה מיטלטלת מעלה ומטה הכחיש הסוור מתחת לשפמו העבות: "אינעל בבור אלג'בק אלקודס (ארורה האוניה שהביאה אותך לארץ הקודש), אני נשבע באללה ובנביא מוחמד, שלא ראיתי רביד ובוודאי לא לקחתי". נוריאל אחז באבנט שעל מותניו של הסוור ובמשיכה עזה הפשיל את השרוואל וגילה לעיני כל את ערוותו של הסוור. עמיתיו פרצו בצחוק מתוך השפמים העבים.

"יא מלעון, ראיתי שתלשת את הרביד מעל צווארה של אשתי", אמר נוריאל בערבית שוטפת. מה חשבת, שאנחנו מוז'יקים רוסים שאתה יכול להתעלל בהם? תחזיר מייד את

הגניבה לפני שאנקר את עיניך ואשלח את חבריי לפגוע בך ובמשפחתך". קולו הרועם והתוקפני ומראהו הגברתני של נוריאל לא הותירו ברירה לסוואר המושפל שדלה מתוך השרוואל את התכשיט והגביה את מכנסיו התפוחים. הספנים החסונים יצאו מן המזח לעבר האונייה שהמתינה במים העמוקים. הסירה העמוסה אדם וחפצים היטלטלה מעלה ומטה בין סלעי המגור ובמיומנות הובילו אותה הסוורים אל האוניה.

"יצאת בחסד", אמר לו רב עטור זקן במבטא אשכנזי, "הרשעים האלה יכלו לנעוץ שבריה בלבך ולהשליך אותך לים מאכל לדגים".

"יום יבוא ונמל עברי יקום בתל-אביב והסוורים של יפו ייעלמו לעד", אמר נוריאל בעודו נושא את ארגז העץ העמוס לעייפה.

מלחי האוניה הפנו את נוריאל, מזל טוב והתינוקת חנה אל הסיפון העליון, שכבר היה מלא מפה לפה בצליינים רוסיים שחזרו לארצם עם אש הקודש שאותה הבעירו בכנסיית הקבר בחג הפסחא. השמש יקדה מעל ראשי הנוסעים שביקשו לחסוך בעלות הנסיעה וויתרו על מגורים בתא נוסעים. הסיפון העליון היה עמוס בארגזים מלאים של תפוחי זהב עם החותמת JAFFA. כמה מן הארגזים כבר נפרצו ותפוחי הזהב עברו מיד לפה והמיץ המתקתק נזל לכל עבר.

התינוקת שובבה את נפשם של הצליינים שהביטו בזוג העיניים הכחולות שהתחרו במימי הים התיכון התכולים וחזרו על הביטוי КРАСАВИЦА КУКЛА – בובה יפה. מזל-טוב שטפה מזמן לזמן את פניה הצחים של התינוקת כדי להסיר מעליה עין רעה. השמש יקדה והסיפון בער. 'אל תתלונני מזל-טוב. יש לנו מזל שלא יורד גשם ואין רוחות סוערות והים די רגוע'. חנה השיבה לצלייני בחיוך עם שתי גומות.

בפתחו של הים האגאי. מן הארובה נפלט עשן שחור שזיהם את דרכי הנשימה ולכלך את פני הנוסעים. צפירות האוניה באו להזהיר אוניות מתקרבות בתוך ערפל הבוקר שחסם את שדה הראייה. מזל טוב אימצה את חנה אל שדיה ועטפה אותה בשמיכה קלה. החלב זלג על שפתיה של חנה שעצמה ופקחה את עיניה חליפות. גם כשלא ינקה שפתיה התכווצו והתרחבו בתנועת מציצה אין סופית. רעמים רחוקים בקעו מן השמים האפורים. הם התגלגלו בצרורות כמו מלחמת ארמודות בים. הבזקים של ברקים הלכו וקרבו כמו חיה קדומה המבקשת לבלוע את האונייה על נוסעיה. גלי הים איבדו כל רסן. האונייה עלתה הרים וירדה בקעות ודמתה לקליפת אגוז למרות גודלה. הים האגאי אינו יודע רחמים. לא מעט אוניות טמונות במעמקיו. אוצרות תבל לצד שלדים מחכים לגאולה.

"אני חושש לא רק מהגשם אלא מנפילת כדורי ברד קטלניים. אומרים כי כאן יורדים כדורי ברד בגודל של כדורי ברזל בתותחי נפוליאון. קוטרם מגיע לעשרה ולשנים-עשר סנטימטר. אלוהים ממטיר כדורירגל עשויים קרח נוקשה. אלוהים מכין אותנו לקראת המלחמה העומדת בשער. כדורי הברד יורדים בעוצמה רבה וגורמים לחורבן ולהרס. הם מנפצים גולגלות. אלוהים ממטיר אבני קלע משמים כדי למחוץ את כל יצוריו. אומרים כי בקרחונים מצאו גולגלות אדם מנופצות מלפני אלפי שנים. בני דורו החוטאים של נוח הצדיק. הים השחור שאליו נגיע בקרוב נוצר מן המבול הגדול שלא היה גרוע ממנו בתולדות האנושות. ארבעים יום וארבעים לילה של שיטפון מלווה במכת ברק איומה. בסופות ברד מתנפצים ראשים כאילו היו אגוזי קוקוס הנושרים מן העץ ומוחצים את כל העומד בדרכם. מכת הברד במצרים בימיו של משה, המטירה ארצה כדורי שלג בגודל של סלעים. בתים נהרסו ואדם וחי מצאו את מותם בריסוק גולגלות ".

"לא איכפת לי למות, אבל אלוהים, בבקשה ממך, שמור לי על חנה'לה הקטנה והמתוקה שלנו. אם נגזר עלינו למות מוטב היה שנמות בירושלים וניקבר בהר הזיתים".

"ממש כך, כל מי שימות באונייה הזאת המלחים ישליכו את הגוויה שלו מאכל לדגים בים. הסערות והסופות מספקות מזון בשפע לדגי הים", אמר נוריאל.

נוסעי הסיפון העליון היו רטובים עד לשד עצמותיהם מגשמי הקיץ שירדו. חג הפסח עבר ותפילת הגשם פינתה מקומה ל'מוריד הטל'. דווקא אז החלו גשמים וסופות טורנדו. השטפונות פגעו בחי, בצומח ובדומם. בתים ובעלי חיים נשטפו אל הים הגדול. הנוסעים נצמדו על מעקה האונייה והקיאו את נשמתם אל הים. פניהם היו ירוקים וחיוורים. הצליינים זעקו: הוי מריה! הוי יזוס כריסטוס - הצילו!

נוריאל קרא את ספר יונה מן התנ"ך הקטן ששמר בחיקו: וַה' הֵטִיל רוּחַ גְּדוֹלָה אֶל הַיָּם וַיְהִי סַעַר-גָּדוֹל בַּיָּם וְהָאֳנִיָּה חִשְּׁבָה לְהִשָּׁבֵר... וַיִּחְתְּרוּ הָאֲנָשִׁים לְהָשִׁיב אֶל-הַיַּבָּשָׁה וְלֹא יָכֹלוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסֹעֵר עֲלֵיהֶם...

"אני מוכן להקריב את חיי. לקפוץ אל הכרישים ולהיות מאכל לדגים ובלבד שאת וחנה תשרדו ותצאו בשלום..וגם המוז'יקים הרוסים שיחזרו לביתם בריאים ושלמים".

הלילה ירד על הים האגאי. נדמה היה שהסערה שככה. מזל-טוב התעטפה בשמיכה באחת מפינות הסיפון העליון והצמידה לגופה את חנה הקטנה. אין יודע מי סיפק חום למי. חנה עם אפה הנוזל או מזל-טוב ששיעול כבד פרץ מגרונה. הברד התחדש. כדורי ברד בגודל של אשכוליות התנפצו על הסיפון. פה ושם נשמעו זעקות של נפגעים. אשכולית ברד נחתה

בעוצמה רבה על ראשה שלחנה וניפצה את גולגולתה הרכה. זעקה חדה פרצה מפי התינוקת, אך מייד הייתה דממה. הילדה מתה במקום.

"נוריאל", לחשה מזל-טוב, "הילדה מתה. הלוואי ואני הייתי מתה".

"תשתקי ואל תוציאי הגה. תמשיכי לחבק את התינוקת כאילו את מניקה אותה. אם יבחינו המלחים או הנוסעים בילדה המתה הם יצוו להשליך אותה לים, מאכל לדגים".

"איך אימא יכולה לחבק את ילדתה המתה?", לחשה מזל-טוב, "כל החזה שלי טבול בדמה של הילדה".

בבוקר זרחה השמש. הספינה נכנסה למיצרי הדרדנלים בדרכה לים השיש. משמאלם חצי האי גליפולי ומימינם אסיה הקטנה. משני צידי הדרך נוף של גבעות. המוז'יקים הרוסיים יצאו מפינותיהם ופנסי הפסחא עדיין בידם. הם ישבו על הסיפון וניסו להתחמם וליבש את בגדיהם הרטובים. על הסיפון היו גושים גושים של כדורי ברד שהתגבשו לערימות קרח.
"איפה הילדה החמודה שלכם?", שאלו את נוריאל.
"אשתי והילדה שתיהן חולות והן ישנות. כל הלילה הן לא עצמו עין. רק באודסה נוכל לנשום לרווחה". המוז'יקים הרפו מהן והדליקו את הסמובר להכנת תה.
אנשי הצוות הסתובבו על הסיפון כחום היום וחיפשו גוויות של נפגעי הברד מליל אמש. זוג מוז'יקים זקנים שמצאו את מותם הובלו לקצה הסיפון. כומר פרבוסלבי ערך מיסה לנשמתם של המתים והגופות הושלכו אל הים מאכל לדגי הים ולעופות הטורפים שהתעופפו כצל מאחורי האונייה.
הספנים הכריזו ברמקול יד דמוי משפך: "כדי למנוע מגיפות באונייה יש להודיע מייד על כל נפטר ונפטר. עלינו להיפטר מן המתים מייד לבל תתחולל כאן מגיפת כולרה. אם נגלה מתים מוסתרים נעניש את המשפחה בכל חומרת הדין ונטיל עליה קנס כבד והמתים יושלכו לים ללא טקס.".
בלילה עטף נוריאל את הילדה בתוך גושי קרח לבל תצחין הגוויה. בבוקר מזל-טוב נטלה את הילדה לחיקה כמו ביקשה להניק אותה. שדיה היו עמוסים חלב וגודש החלב שביקש לו מוצא גרם לכאב עז ובלתי נסבל. מזל-טוב חלבה את שדיה ונתנה לחלב לזרום לתוך חיתול בד ולהקל על המצוקה שלה.
ים השיש כבר היה מאחוריהם. הבוספרוס היה מאחוריהם והים השחור נפתח בפניהם והילדה המתה טמונה בזרועות אימה, שמבקשת לזעוק ולקרוע שבעה רקיעים ואינה מעזה לעשות זאת. לא אחת רוצה הייתה לחבוק את התינוקת ולקפוץ חיים אל מותה, אבל אהבתה לנוריאל מנעה בעדה לשלוח יד בנפשה.

בלילות הקרים חנה הקטנה קפאה והפשירה בחום היום. בלילות חיבק נוריאל את מזל-טוב בזרועותיו החסונות והרעיף על צווארה נשיקות נחמה. דמעותיהם המלוחות נמהלו אלו באלו ותחושה של אסון כבד מילאה אותם מבלי יכולת למצוא נחמה בבכי ובזעקה. הייתה זאת שתיקה רועמת, שמילאה את ליבם.

"אני אוהב אותך מזל-טוב. עוד יהיו לנו בנים ובנות וכשנרצה לצחוק נצחק בקול וכשנרצה לבכות נבכה בקול. את זכות הזעקה אף אחד לא ייקח מאיתנו. רק שלא ישליכו את חנה שלנו לים", לחש.

"הלוואי והייתי מתה והיו זורקים אותי לים מאכל לדגים. אני מרגישה שנשמתי פרחה ממני. אני נושמת אבל אני כבר מתה. הלוואי ויכולתי לצעוק.. אני רק מנשקת את הגווייה הקטנה של חנה וסוחטת את השדיים המלאים חלב".

באור ראשון של ליל נדודים מזל-טוב שבה וחיבקה את התינוקת עד שהעריב היום.

בצפירות מחרישי אוזניים ובעשן מחניק שהיתמר מן הארובה יצאה האוניה מים מרמרה, הלוא הוא ים השיש, שחיבר בין טורקיה האסייתית לטורקיה האירופית. לא מכבר חלפה על פני איי הנסיכים ואיי מרמרה, שמחצבות השיש שלהן ניצבו כפסלים אדירים. מיצר הבוספורוס חשף לאור השמש את מגדליה וארמנותיה של איסטנבול, בירת האימפריה העות'מנית, שידעה חוליים ועמדה לפני אובדנה. כמשמר כבוד לאנייה ניצבו בשתי גדות הבוספורוס אַנַאדוֹלוּ חִיסַארִי ורוּמֵל חִיסַארִי – שתי מצודות שהגנו על איסטנבול. הים השחור בא לבשר לזוג הצעיר כי אודסה הולכת וקרבה. כאן תובא חנה למנוחת עולם רק אם יצליחו להסתיר את עובדת מותה.

באור ראשון הטילה האונייה עוגן בנמל אודסה

נזקי ברד וגודל כדורי הברד

שכבת האוויר באטמוספירה מאיטה את נפילת הברד. אילו היה הברד יורד ללא חיכוך עם האויר, הייתה מהירותו יכולה להגיע ליותר מ70 קמ"ש. בכל שנה הברד פוגע בחקלאות בארצות שונות. הברד יכול להיות קטלני לבני אדם. לדוגמה משלחת מדענים מטעם נשיונל ג'יאוגרפיק גילתה בשנת 2004 כי מותם בתקופה הפרה-היסטורית של כ200 נוודים, שגופותיהם נמצאו בהרי ההימלאיה עם גולגלות שבורות, היה כתוצאה מסופת ברד עם

כדורי ענק קטלניים. בעת האחרונה תועדו מספר מקרים בהם היו סופות עם כדורי ברד גדולים במיוחד. למשל ב-26 בפברואר 2007 היו נזקים חמורים לרכוש בקנברה בירת אוסטרליה. כך גם בגרמניה ב-28 ביוני 2006 כדורי ברד בגודל 12 ס"מ ומעלה, גרמה לנזקים של מעל 2 מיליון דולר, באלבמה ב-2006 תועדו כדורי ברד ענקיים כתוצאה מסופת טורנדו, ובאלכסנדריה שבמצרים נפלו ב-1998 כדורי ברד "בגודל אשכולית", כפי שתואר על ידי המרכז הלאומי לחקר מטארולוגי. בסרט "היום שאחרי מחר" מוצגת סופת ברד מסוג זה, כסימן לשינוי כתוצאה מהתחממות כדור הארץ, אך יש מדענים המפקפקים בכך.

סופות ברד מיוחדות כאלו, ונזקיהם מתועדים לאורך ההיסטוריה, ובמיוחד מפורסם סיפור מכת הברד במצרים, המתואר בכמה מקומות בתנ"ך. לעתים הברד יורד בתחילת החורף, בעוד שקציר השעורה לא הסתיים, אך נזקי הברד פוגעים גם בעצים ובפירות שטרם נקטפו, ובמיוחד בסוף החורף עם תחילת הפריחה. בישראל, בשנת 2005 הייתה סופת ברד שפגעה בפרחי הזיתים, וכתוצאה מכך באותה שנה רוב שמן הזית יובא מספרד, בעוד שבשנים כתיקונם, רוב שמן הזית הינו מקומי, וכמות גדולה מיוצאת לחו"ל.

בוספורוס (טורקית: Boğaziçi או İstanbul Boğazı, "מצר איסטנבול") הוא מצר ים המפריד בין החלק האירופי של טורקיה, רוּמֶלִי, לחלקה האסיאתי, אָנָדוֹלוּ. הבוספורוס מחבר בין ים מרמרה לים השחור. אורך המצר כ-30 קילומטר, רוחבו המרבי 3,700 מטר (בכניסה הצפונית) ורוחבו המינימלי 750 מטר (בין המצודות אנדולוהיסרי ורומליהיסרי). העומק במרכז המצר נע בין 36 ל-124 מטרים.

חופי המצר מאוכלסים בצפיפות, שכן העיר איסטנבול (אוכלוסייה: מעל 11 מיליון איש) שוכנת משתי גדותיו.

שני גשרים חוצים את הבוספורוס. הראשון, המכונה "גשר הבוספורוס" או "גשר הבוספורוס הראשון", הושלם בשנת 1973 ואורכו 1,074 מטרים. השני, "גשר פתיה סולטאן מהמט" או "גשר הבוספורוס השני", שוכן כחמישה ק"מ צפונית לראשון; אורכו 1,090 מטרים ובנייתו הושלמה ב-1988.

כיום נבנית מתחת לבוספורוס מנהרה למסילת רכבת, מרמריי, שבנייתה צפויה להסתיים ב-2012. כ-1,400 מטר מהמנהרה יעברו מתחת למצר, בעומק של כ-55 מטרים.

ים מרמרה

מתוך ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית

קפיצה אל: ניווט, חיפוש

מפה של ים מרמרה

תצלום לוויין של ים מרמרה

ים מרמרה, הקרוי גם **ים השיש** (בטורקית: Marmara Denizi, ביוונית: Θάλασσα του Μαρμαρά או Προποντίδα) הוא ים מוקף יבשה, בעל שטח של כ-11,350 קמ"ר, הנמצא בין מצר ה**בוספורוס** המוביל אל הים השחור למצר ה**דרדנלים** המוביל אל הים התיכון.

[עריכה] מקור השם

ביוון העתיקה ים זה נקרא **פרופונטיס** (Προποντίς) בגלל שהוא הים (pontic) שלפני (pro) הים השחור שדרכו עברו יורדי הים מהים האגאי. כיום מקור השם מיוונית μάρμαρά (marmaro) שפירושו שיש על שם ממחצבות השיש הרבות הקיימות במספר איים בים.

[עריכה] גיאוגרפיה

ים מרמרה נמצא בין החלק האסייתי והחלק האירופי של טורקיה. תחת ים מרמרה עובר קו שבר הצפון-אנטולי אשר היה מוקד לרעידות אדמה רבות בשלהי המאה ה-20, בהן רעידת האדמה באיזמיט בשנת 1999. בים מרמרה שתי קבוצות איים עיקריות: איי הנסיכים ואיי מרמרה. באיי מרמרה מחצבות שיש רבות.

המליחות הממוצעת של מי ים מרמרה היא כ-22 חלקים לאלף, גבוהה מעט יותר ממי הים השחור אולם ברמה של כשני שליש ממליחות אוקיינוסי העולם. אולם, בקרקעית הים רמת המליחות גבוהה יותר ומגיעה כדי 38 חלקים לאלף, הדומה לזו של מי הים התיכון. שכבת מים עמוקה ומלוחה זו אינה עולה לפני הים. מקור עיקרי למים מתוקים בים מרמרה הם הנהרות הנשפכים אליו: גרניקוס, סורלוק, ביגה וגונן. להוציא אגן ניקוז קטן בחבל תראקיה, רוב אגן הניקוז של ים מרמרה הוא בחבל אנטליה

[עריכה] היסטוריה

מקור השם "בוספורוס" במילה היוונית "בוספורוס", שמשמעותה "מקום החצייה של השוורים"; השם מגיע מסיפור המיתולוגיה היוונית על מסעותיה של איו לאחר שזאוס הפך אותה להגנתה לשור.

היוונים הקדומים כינו את המצר "בוספורוס של תראקיה", ומצר אחר (מצר קרץ, המחבר בין הים השחור לים אזוֹב) כונה "בוספורוס של קרימאה". הם תרמו לבלבול גם בכך שכינו את האזורים שליד שני המצרים באותו השם (החרסונסוס של תראקיה, כיום גליפולי, והחרסונסוס של שומר, כיום הרפובליקה האוטונומית של קרים באוקראינה).

בשל חשיבות הבוספורוס להגנת איסטנבול בנו שליטי האימפריה העות'מאנית מצודות משני צדדיו: את אנדולוהיסרי ב-1393 ואת רומליהיסרי ב-1451. בשלהי ימי האימפריה העות'מאנית היא כונתה בידי האירופאים "האיש החולה על הבוספורוס" (או "האיש החולה מהבוספורוס"), כינוי המדגיש את חשיבות המצר, העובר בלב האימפריה.

חשיבותו האסטרטגית של המצר גבוהה גם היום, ומספר אמנות בינלאומיות מסדירות את תנאי המעבר של ספינות במים.

יש הטוענים כי שיטפון ענק, שאירע במצר בשנת 5600 לפנה"ס לערך, הוא הבסיס ההיסטורי לסיפורי המבול בתנ"ך ובאגדת גילגמש.